

УДК 159.942-051]:37.091.12

DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2020.1-2.11>**Л. В. Ключек**

доктор психологічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

У статті презентуються закономірності розвитку соціальної справедливості в педагогічній взаємодії, виведені за результатами емпіричного вивчення впливу соціальних умов і психологічних чинників на розвиток соціальної справедливості в педагогічній взаємодії, складників і механізмів соціальної справедливості особистості вчителя, визначення ціннісних позицій учнів щодо досліджуваного явища. Визначається, що гуманізація процесу взаємодії учасників освітнього процесу стає можливою за умов наявності в структурі моральної самосвідомості вчителя цінності (якості) соціальної справедливості. Вона розглядається як особистісне утворення, що актуалізує регуляцію взаємодій з учнями відповідно до ціннісного, неупередженого ставлення педагога до кожного з них. Актуалізується, що усвідомлення й осмислення вчителем указаної цінності утверджує його у власній гуманістичній спрямованості, визначає ціннісно-сміслову позицію щодо явища соціальної справедливості в педагогічній взаємодії. Її вияв у процесі ведення діалогу з учнями сприяє досягненню психологічної, ціннісно-сміислової рівності з ними, розкриттю та реалізації потенціалу обох сторін освітнього процесу. Обґрунтовується, що чим глибше вчителем осмислюється детермінанти особистісної цінності соціальної справедливості, тим вищих потенціалів розвитку досягає у нього ця професійна цінність, що ефективно підвищує гуманізацію процесу педагогічної взаємодії. Доводиться, що чим ґрунтовніше відбувається розвиток складників соціальної справедливості педагога, тим більш усталеними стають його моральні дії, що посилює соціально справедливі вияви у взаємодіях із учнями. Акцентується на тому, що чим вищими є якісні показники ціннісного ставлення педагога до учнів, тим продуктивнішим із ними є процес комунікативної співтворчості, що підвищує можливості зближення ціннісно-сміслових позицій учасників педагогічної взаємодії. Вказується, що чим змістовнішим є професійний досвід учителя, тим конструктивнішим стає процес вирішення ним складних педагогічних ситуацій на засадах соціальних і моральних норм, що активізує його моральні вибори в контексті соціальної справедливості у взаємодіях з учнями.

Ключові слова: особистісна цінність соціальна справедливість, моральні дії, ціннісне ставлення.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку нашої держави, коли кожен пересічний громадянин часто усвідомлює себе соціально незахищеним, права якого досить часто нівелюються, викликом часу стає досягнення соціальної справедливості в українському суспільстві, створення умов для розвитку в особистості власної гідності та самодостатності. Означена проблема є актуальною в контексті освітньої реальності. Учитель у своїй діяльності покликаний транслювати процес справедливого ставлення до кожного учня, своїми світоглядними установками щодо необхідності дотримання норм справедливості може впливати на розвиток основ моральності школярів. Такий процес має певні закономірності, що визначаються як тенденції розвитку соціальної справедливості у педагогічній взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу часто виступали предметом уваги багатьох учених. Широке коло питань взаємодії вчителів і учнів охоплювали у своїх працях дослідники Г.О. Балл, І.Д. Бех, І.С. Булах, О.В. Глузман,

О.В. Скрипченко, В.М. Чернобровкін. Як соціально-психологічний процес розглядали співробітництво учасників освітнього процесу Ш.О. Амонашвілі, В.А. Кан-Калік, В.Я. Ляудіс. Педагогічне спілкування, яке змістовно співвідноситься з поняттям педагогічної взаємодії, стало предметом розгляду вчених О.В. Киричука, С.Д. Максименка, І.О. Синиці, та ін. вчених. Про діалогічність взаємин учителів і учнів у своїх працях писали Г.О. Балл, Г.В. Дьяконов. У працях згаданих учених експліцитно чи імпліцитно актуалізувалися питання, пов'язані зі справедливим ставленням учасників освітнього процесу один до одного.

Мета статті – визначити закономірності розвитку соціальної справедливості у педагогічній взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Соціальна справедливість у педагогічній взаємодії, згідно з розробленою нами концептуальною моделлю розвитку соціальної справедливості в педагогічній взаємодії [1], – це інтегративне психологічне утворення, яке виникає в результаті вияву вчителем

у взаєминах з учнями власної цінності (якості) соціальної справедливості, що відтворюється у встановленні між учасниками освітнього процесу психологічної, ціннісно-сислової рівності, врахуванні основоположних інтересів школярів, ціннісному ставленні до результатів їхньої діяльності, неупередженому розподілі заслужених винагород, покарань, заохочень відповідно до якості виконання навчальних завдань і виховних настанов, що відкриває можливості для реалізації потенціалу зростаючої особистості, створює умови для її інтелектуального, особистісного, морального розвитку, гармонізує процес педагогічної взаємодії.

За результатами здійсненого емпіричного вивчення впливу соціальних умов, психологічних чинників, складників і механізмів розвитку соціальної справедливості в педагогічній взаємодії, визначення щодо цього ціннісних позицій учнів, що відображено в авторській публікації [2], нами були сформульовані закономірності розвитку досліджуваного явища. Презентуємо їх обґрунтування.

1. *Чим глибше осмислюються вчителем детермінанти особистісної цінності соціальної справедливості, тим вищих потенціалів розвитку досягає у нього ця професійна цінність, що ефективно підвищує гуманізацію процесу педагогічної взаємодії вчителя з учнями.*

Вчитель, який свого часу оволодів суспільною цінністю соціальною справедливістю як власною і заніс її до арсеналу своїх особистісних цінностей, здійснює педагогічну взаємодію на основі неупередженості, об'єктивності, чесності і тим самим досягає мети гуманізації взаємин з учнями. Завдяки впливу соціально значущих явищ, а саме – полісуб'єктності зв'язків в освітньому процесі, співтворчості його учасників, демократичному стилю педагогічного спілкування вчителя, і психологічних чинників як таких його особистісних утворень, як рефлексивність, відповідальність, емпатійність, толерантність, комунікабельність, відбуваються позитивні зміни в розвитку ціннісної системи педагога. Постійна дія детермінантів щоразу підсилює міру виявів особистісної цінності вчителя соціальної справедливості, що в умовах педагогічної реальності набуває певної специфіки.

Соціальна справедливість учителя розгортається з огляду на складність обставин, які виникають у взаємодії учасників освітнього процесу і ставлять посилені вимоги до особистості педагога. Ефективність його діяльності в частині вирішення складних дилем у стосунках з учнями, а часом – з їх батьками, забезпечується розвинутою професійною якістю (цінністю) соціальною справедливістю. У кожного вчителя вона має свій потенціал. Індивідуальні професійні можливості педагога робити моральний вибір на користь

учня, взаємодіяти з ним на засадах об'єктивності, рівнопартнерства, взаємної поваги підвищуються за умови глибокого осмислення соціальних умов і психологічних чинників, які детермінують соціальну справедливість у педагогічній взаємодії.

Так, розуміння особливостей полісуб'єктності зв'язків в освітньому процесі позначається на ефективності комунікації вчителя з учнями, впливає на досягнення партнерства у стосунках з ними при вирішенні поточних проблем, що виникають у педагогічному просторі. Прийняття педагогом суб'єктної активності учнів і усвідомлення власної спроможності самостійно, творчо, відповідально осмислювати складні педагогічні ситуації, приймати моральні рішення та вдаватися до соціально справедливих дій посилює впевненість учителя у своїй спроможності як суб'єкта справедливої поведінки. Самодостатність учителя, яка виявляється в реалізації здатності бути партнером для учнів у спільній діяльності, сприяє психологічному зближенню обох учасників освітнього процесу, виводить їх на рівень співтворчості. Осмислення процесу здійснення вчителем, разом з учнями, спільного творчого пошуку засобів налагодження конструктивної взаємодії у вирішенні поточних завдань призводить до віднаходження її учасниками консенсусу, а вчитель глибоко усвідомлює цінності справедливості, доброти, поваги до учнів, чесності у стосунках з ними. Демократичний стиль педагогічного спілкування підсилює отримання позитивного ефекту від впливу вказаних соціально значущих явищ. Відкритість сторін взаємодії, яка властива цьому стилю, сприяє встановленню психологічної рівності між обома сторонами, і вчителеві зрозумілішими стають ціннісні позиції учнів щодо соціальної справедливості у педагогічній взаємодії.

Глибоке усвідомлення вчителем власних особистісних утворень, які виступають психологічними чинниками його соціально справедливих дій щодо учнів, позначається на розширенні можливостей педагога реалізувати себе повною мірою як суб'єкта справедливої поведінки. Зокрема, рефлексивність позначається на глибокому пізнанні власного Я-професійного, його морального складника. Вчитель піддає аналізу свої дії в поточній ситуації та визначається зі здатністю не припускати помилок у справедливості в педагогічній взаємодії надалі. Актуалізація відповідальності впливає на поглиблення усвідомлення вчителем ступеня своєї принциповості та об'єктивності як суб'єкта оцінювання результатів діяльності учнів. В емпатійності при цьому виявляється його чуттєва сторона: розуміння необхідності максимально враховувати індивідуальні обставини кожного школяра позначається на спроможності вчителя визначитися з оптимальними методами впливу на учня з метою прогресу

сивного розвитку останнього. Осмислення педагогом своєї конструктивної толерантності поглиблює його здатність зважати на очікування учнів, визнавати їх ціннісно-сміслові позиції щодо соціальної справедливості у педагогічній взаємодії. Тоді як усвідомлення вчителем ролі комунікабельності у своїй діяльності впливає на розвиток його потенціалу доносити до свідомості учнів власну ціннісно-сміслову позицію та досягати в результаті порозуміння у стосунках з ними, психологічної рівності. Отже, завдяки глибокому осмисленню вчителем детермінант особистісної цінності соціальної справедливості відбувається розвиток потенціалу у нього цієї професійної цінності, що виявляється у соціально справедливих діях щодо учнів і сприяє гуманізації стосунків учасників освітнього процесу.

2. Чим ґрунтовніше відбувається розвиток складників соціальної справедливості педагога, тим більш усталеними стають його моральні дії, що посилює соціально справедливі вияви у взаємодіях з учнями.

На шляху оволодіння своєю професією вчитель проходить ряд етапів – у перші роки педагогічної діяльності у нього формуються та вдосконалюються вміння навчати й виховувати учнів, набуваються відповідні навички; з часом він досягає рівня професійної зрілості, що виявляється в успішній взаємодії з учнями в плані дидактичних і виховних впливів; потому педагог досягає високого рівня професіоналізму, йому вдається майстерно вирішувати будь-які педагогічні завдання і якісно взаємодіяти з учнями. Разом із набуванням життєвого та професійного досвіду змістовнішими стають педагогічні вияви вчителя, що позначається, зокрема, на здатності вибудовувати стосунки з учнями на засадах соціальної справедливості.

Проведене дослідження констатувало, що прогресивний розвиток складників соціальної справедливості педагогів відбувається у процесі накопичення професійного досвіду. Набуті та вдосконалені з роками професійні знання, вміння, навички здійснювати педагогічне оцінювання результатів діяльності учнів, будувати діалогічні стосунки з ними, аргументувати мотивацію своїх педагогічних дій тощо позначаються на ґрунтовному розвитку їх якості соціальної справедливості, в сукупності її складників.

Розвиток когнітивно-інформаційного складника соціальної справедливості виявляється в здатності вчителів проєктувати процес вирішення педагогічних ситуацій, оперуючи власними моральними знаннями та уявленнями. Їхні міцність і глибина залежать від ступеня осмислення соціальних норм і моральних імперативів, від особистісної та моральної зрілості педагога. Вимоги суспільства, з якими за роки своєї професійної діяльності сти-

кається вчитель, можуть змінюватися, в залежності від тенденцій часу. Досвідчений учитель спроможний відфільтровувати настанови соціуму та підпорядковувати свою поведінку згідно з тими, що регулюють його педагогічні вияви в межах змін, що відбуваються в освітній сфері. Моральні ж імперативи стають певними правилами для педагога, яким він слідує у своїй діяльності. Моральні переконання вчителя як інтеріоризовані соціальні норми та моральні імперативи з набуванням життєвого і професійного досвіду виступають координаторами його педагогічних дій. Суспільні вимоги щодо моральності вчителя опосередковуються загальним рівнем його педагогічної культури, моральності, здатності чутливо реагувати на сприймання учнями справедливості в освітньому процесі.

Ґрунтовність розвитку емоційно-ціннісного складника соціальної справедливості педагога виявляється в досягненні ним високого рівня самоповаги, аутосимпатії, в посиленому інтересі до себе як носія особистісної та професійної цінностей соціальної справедливості. Високий рівень глобальної самооцінки, яка при цьому виявляється і утверджує вчителя у впевненості в правильності вибраного вектора педагогічної, соціально справедливої поведінки, позначається на відповідному позитивному ставленні до школярів. З часом педагоги набувають здатності не тільки розуміти інтереси й захоплення учнів, що більше властиво молодим учителям і поверхово відображає зміст процесу налагодження з ними стосунків, а й досягнути сподівання другої сторони педагогічної взаємодії. Вони стосуються глибинних особистісних очікувань кожного школяра – визнання гідності його особистості, права на власну ціннісно-сміслову позицію щодо явищ педагогічної реальності, поваги до бажання його відстояти. Вказане пов'язане із сумлінним ставленням учителя до соціальних норм і етичних вимог педагогічної професії, коли у своєму особистісному розвитку вчитель досягає рівня етичної відповідальності за моральність своїх дій перед учнями, їх батьками, колегами, перед собою.

На розвитку мотиваційно-когнітивного складника соціальної справедливості вчителів позначаються його мотиваційні тенденції, здатність до морального самоконтролю та самоуправління власних професійних виявів. Мотиваційні тенденції вчителя виступають для нього своєрідними орієнтирами в розвитку спонукань конструктивно взаємодіяти з учнями. Зокрема, нормативна та моральна мотиваційні тенденції постійно спрямовують педагога на чітке слідування в своїй діяльності соціальним нормам і моральним імперативам, що виявляється спочатку в установках, а надалі в прагненнях діяти щодо школярів по совісті – правдиво, чесно, справедливо.

Паралельно з цим комунікативна мотиваційна тенденція спонукає педагогів до ведення діалогу з учнями; пізнавальна – до розуміння проблем, що при цьому виникають, та визначення шляхів їх подолання; губристична – до професійного самовдосконалення як суб'єкта справедливої поведінки. Глибоке осмислення вчителями змістовності власного педагогічного досвіду позначається на їхній здатності керувати професійними діями. Ґрунтовне розуміння своїх проблем, помилок, яких, безперечно, не оминає будь-яка людина у професійній діяльності, спонукає вчителів бути більш уважними до власних емоційних виявів у процесі навчання і виховання учнів, до здатності бути виваженим у соціальних взаємодіях з ними. Така здатність набувається з роками, оскільки рефлексія попереднього професійного досвіду допомагає визначитися з вектором подальших педагогічних – соціально справедливих дій. Отже, соціально справедливі вияви у взаємодіях учителя з учнями посилюються завдяки тому, що в процесі осягнення педагогом реалій освітнього процесу під час виконання професійної діяльності впродовж тривалого часу ґрунтовно розвиваються складники його цінності (рис) соціальної справедливості.

3. Чим вищі якісні показники ціннісного ставлення вчителя до учнів, тим продуктивнішим із ними є процес комунікативної співтворчості, що підвищує можливості зближення ціннісно-сміслових позицій учасників педагогічної взаємодії.

Аналіз результатів експериментального дослідження дає можливість стверджувати, що вчитель, виявляючи ціннісне ставлення до учнів, визнає право кожної зростаючої особистості на власну ціннісно-сміслову позицію щодо соціальної справедливості в педагогічній взаємодії. Для соціально справедливого педагога особистість кожного школяра, незалежно від його приналежності до вікової категорії, статі, національності, статусу родини тощо є цінністю. Визнаючи гідність особистості учня, під час здійснення педагогічних дій, спрямованих на корекцію навчання та поведінки, вчитель не заперечує право останнього на власну позицію щодо справедливості в освітньому процесі. Цьому передуює процес пізнання школяра, розуміння особливостей його спрямованості, якостей, поведінки, формування гуманного ставлення до нього. Він виступає для вчителя не як засіб досягнення професійних цілей останнього, а як суб'єкт свого життя, з установками, ціннісними смислами й переживаннями якого варто рахуватися.

Визнання цінності учня виявляється у безоцінному ставленні до його особистості. Педагог допомагає долати перешкоди, які стоять на шляху формування інтелектуально, особистісно, морально розвиненого школяра, вдаючись до методів конструктивного впливу на останнього, що не виклю-

чає конструктивну критику недоліків у навчанні чи поведінці та адекватне покарання за неприйнятні для учня дії. Ціннісне до нього ставлення за високих якісних показників виявляється у схильності до реалізації ідеї дводомінантності обох учасників освітнього процесу. Завдяки діалогічному обговоренню проблем, ситуацій, виявів учня, його досягнень та негативних моментів діяльності, вчитель здійснює з ним спільний творчий пошук позитивного потенціалу школяра, можливостей його реалізації. Налагоджується комунікативна співтворчість, коли кожен учасник діалогічної педагогічної взаємодії виступає з пропозиціями щодо предмета обговорення.

Учитель використовує всі резерви своєї здатності рефлексувати на особистість учня, раціонально осмислювати його точку зору, виявляти розуміння його ставлень щодо явищ освітньої реальності. Школяреві надається можливість вербалізувати свою ціннісно-сміслову позицію стосовно питань справедливості чи несправедливості вчителя як такого або конкретного вчителя, ступеня його об'єктивності чи суб'єктивізму при педагогічному оцінюванні, неупередженості щодо всіх школярів чи вибірковості щодо вибраних. Донесена інформація стає цінною, оскільки вона правдива і віддзеркалює бачення та переживання учня.

Ціннісне ставлення педагога до учнів прямо пов'язане з ціннісним його самоставленням, що за умови рівнопартнерства, яке встановлюється у діалогічній взаємодії, природно, передбачає формування у вчителя його власної ціннісно-сміслові позиції щодо соціальної справедливості в педагогічній взаємодії. Вона ґрунтується на загальноновизначених в освітньому просторі поняттях про справедливість учителя, на розумінні самого педагога явища соціальної справедливості та проаналізованих ним ситуацій подолання несправедливості чи досягнення справедливості у практичному досвіді. Система ставлень учителя, порівняно з позицією учня, відрізняється своєю ґрунтовністю. Втім, саме завдяки ціннісному ставленню до особистості школяра та позиції, яку той продукує, педагог виявляє свою демократичність в обговоренні актуальних питань конструктивної взаємодії, виступає ініціатором спільного творчого пошуку відповідей на них. Вказане сприяє зближенню ціннісно-сміслових позицій обох сторін освітнього процесу, що наближає їх до досягнення ціннісно-сміислової рівності.

4. Чим змістовнішим є професійний досвід учителя, тим конструктивнішим стає процес вирішення ним складних педагогічних ситуацій на засадах соціальних і моральних норм, що активізує його моральні вибори в контексті соціальної справедливості у взаємодіях з учнями.

Особливістю діяльності вчителя є те, що він постійно стикається з необхідністю вирішувати

поточні педагогічні ситуації, зумовлені динамічністю освітнього процесу. Набуті в процесі професійного навчання елементарні вміння й навички рішення педагогічних задач із застосуванням теоретичних знань з педагогіки та психології для вчителя-початківця є лише початковим ступенем набуття професіоналізму в цьому сегменті його діяльності. На практиці стає очевидною необхідність зважати на соціальні та моральні норми освітнього ціннісного середовища як на приписи, що регламентують діяльність учителя. Апелювання до них щоразу конкретизується в його реальних діях, у ставленні до предмета професійної уваги.

Певна педагогічна ситуація аналізується з огляду на знання вчителем суті соціальних і моральних норм, яким він має слідувати, та уявлення про них. З набуттям професійного досвіду останні розширюються та поглиблюються, а його ґрунтовність (що досягається постійною актуалізацією суб'єктності вчителя в різних аспектах педагогічної діяльності) поповнює знання про соціальні та моральні норми додатковими значеннями. Слідування вчителем нормі неупередженості у стосунках з учнями спонукає його уважно сприймати ситуації, де необхідно бути максимально об'єктивним і водночас толерантним та емпатійним, детально аналізувати вияви обох сторін взаємодії і на цій основі вдаватися до соціально справедливих рішень і дій. Вказані якості формуються й удосконалюються з досягненням учителем професійної зрілості, коли соціальні й моральні норми набувають для нього особистісного сенсу, осмислюються їхня ціннісна значущість у професійній діяльності та логіка дотримання у взаємодії з учнями. У ситуаціях морального вибору саме чітко слідування педагога соціальним і моральним нормам допомагає йому визначитися з гуманістичною спрямованістю своїх дій. Це виявляється в його моральній орієнтованості бути соціально справедливим щодо кожного учня – об'єктивним, неупередженим, чесним, співчутливим, толерантним, завжди готовим до діалогічної взаємодії.

У здійсненні морального вибору перед учителем стоїть завдання максимально активізувати власні резерви, які потенційно виявлятимуться в соціально справедливій поведінці. Цей процес стає для нього особистісно значущим, оскільки вимагає здійснення перегляду власної системи

моральних цінностей, визначення у питанні апелювання до окремих із них, зокрема, до цінності соціальної справедливості. За таких обставин вона мотивує вчителя до соціальної справедливості у взаємодіях з учнями: з-поміж декількох варіантів вирішення складної педагогічної ситуації він зупиняється на тому, що перевірений (або підготовлений) практикою здійснення моральних виборів у типових ситуаціях. Чим змістовнішим є такий досвід, тим успішніше відбувається процес прийняття соціально справедливого педагогічного рішення. Він завершується діями, у яких віддзеркалюється стійке ставлення вчителя до соціальних і моральних норм у частині вияву гуманності й справедливості щодо учня як рівноцінного партнера у педагогічній взаємодії.

Висновки. Отже, *закономірностями розвитку соціальної справедливості в педагогічній взаємодії* є такі: 1. Чим глибше осмислюються вчителем детермінанти особистісної цінності соціальної справедливості, тим вищих потенціалів розвитку досягає у нього ця професійна цінність, що ефективно підвищує гуманізацію процесу педагогічної взаємодії вчителя з учнями. 2. Чим ґрунтовніше відбувається розвиток складників соціальної справедливості педагога, тим більш усталеними стають його моральні дії, що посилює соціально справедливі вияви у взаємодіях з учнями. 3. Чим вищі якісні показники ціннісного ставлення педагога до учнів, тим продуктивнішим з ними є процес комунікативної співтворчості, що підвищує можливості зближення ціннісно-сміслових позицій учасників педагогічної взаємодії. 4. Чим змістовнішим є професійний досвід учителя, тим конструктивнішим стає процес вирішення ним складних педагогічних ситуацій на засадах соціальних і моральних норм, що активізує його моральні вибори в контексті соціальної справедливості у взаємодіях з учнями.

Література:

1. Клочек Л.В. Концептуальная модель развития социальной справедливости в педагогическом взаимодействии. *Вестник Актыбинского регионального государственного университета имени К. Жубанова. Педагогика и психология*. 2018. №3 (53). С. 96–106.
2. Клочек Л.В. Соціальна справедливість у педагогічній взаємодії: психологічний вимір. Харків: Мачулін, 2018. 456 с.

Klochek L. V. The regular patterns of development of social justice in pedagogical interaction

The article presents the regular patterns of development of social justice in pedagogical interaction, which were concluded from the results of the empirical study on the influence of social conditions and psychological factors on the development of social justice in pedagogical interaction, as well as components and mechanisms of social justice of the teacher's personality, definition of value-based positions of students in relation to the phenomena on under study. Humanization of pedagogical interaction process, establishment of value-based and conceptual equality in the interaction of its participants is ensured by the presence of the value (quality)

of social justice in the structure of moral self-consciousness of teacher's personality, which is a personal entity that actualizes the regulation of his pedagogical actions in accordance with value-based, impartial treatment of each student. It is explained that the deeper a teacher determines the determinants of his personal value of social justice, the higher this professional value reaches the potential of its development, which effectively improves the humanization of the process of pedagogical interaction between a teacher and students. It is proved that the more thoroughly the development of teacher's social justice components takes place, the more steady his moral actions become, which enhance socially just manifestations in the interaction with students. The emphasis is on the fact that the higher the qualitative indicators of the value-based relation of the teacher to the student are, the more productive the process of communicative joint creative activity with them is, which increases the possibilities of convergence of value-based and conceptual positions of participants in pedagogical interaction. It is indicated that the more meaningful and in-depth the professional experience of a teacher is, the more constructive the process of solving complex pedagogical situations on the basis of social and moral norms becomes, which activates teacher's moral choices in the context of social justice in interaction with students.

Key words: *personal value social equity, moral action, value attitude.*